

Мирослава Гнатюк* **ДІАЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ КОНФЕСІЙНОГО СТИЛЮ: МЕЖІ МОЖЛИВОСТЕЙ
(на матеріалі послання А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!»)**

Здійснено комплексний мовознавчий аналіз послання А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!» (1900 р.). Досліджено характерні прояви гуцульського вокалізму та консонантизму; виявлено діалектні форми словозміни; описано лексичний склад послання. Стверджено, що послання демонструє розширення можливостей побутування діалекту поза звичною сферою.

Ключові слова: послання А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!», гуцульський говір, вокалізм, консонантизм, діалектна словозміна, лексичний склад.

Hnatiuk Myroslava. Dialects as an instrument of confessional style: exploring their limits (based on Andrey Sheptytskyi's epistle «To my beloved Hutsuls!»).

This article presents a comprehensive linguistic analysis of Metropolitan Andrey Sheptytskyi's epistle «To my beloved Hutsuls!» (1900), which is written in the Hutsul dialect. The introduction outlines the study's purpose: to determine the extent to which dialectal norms are integrated into this confessional text. The research objectives include identifying the phonetic features of the Hutsul dialect within the epistle, analyzing its grammatical characteristics, and characterizing its lexical corpus. The primary source for this study is the text of the pastoral letter, published in the 1935 edition of Metropolitan A. Sheptytskyi's works.

The article examines the historical context surrounding the creation of «To my beloved Hutsuls!», which influenced the author's linguistic choices. Sheptytskyi wrote this message in 1900 following his visit to the faithful of the Kosiv Deanery. A review of relevant literature is provided, including lexicographic sources that describe the norms of the Hutsul dialect. During this period, there was a cultural opposition between «yazychiie» (a Church Slavonic-based literary language) and the vernacular, with Sheptytskyi opting for the latter. His innovative approach as the head of the Ukrainian Greek Catholic Church (UGCC) received high praise from Ivan Franko.

In the section titled «Phonetic features of the hutsul dialect in the epistle», the characteristic manifestations of the Hutsul vocalic and consonantal systems in the text are examined. It is established that the author accurately conveys the sound profile of the Hutsul dialect, with only a few minor exceptions. The section «Morphological features of the epistle» identifies noun, adjective, verb, pronoun, and numeral inflectional forms typical of the Hutsul dialect. Additionally, several common word-formation patterns are outlined. The author generally adheres to the key grammatical norms of the dialect, although some deviations in inflection compared to documented forms in lexicographic sources are noted. In the section «Lexical corpus of the epistle», typical lexical dialectisms are described, along with the presence of theological terminology and internationalisms. It is argued that the author skillfully combined diverse layers of vocabulary, ensuring comprehensibility for the Hutsul community.

A. Sheptytskyi did not write the pastoral letter in the Hutsul dialect as a philological experiment; instead, he intended for it to have a significant educational and pastoral impact. Today, with Standard Ukrainian serving as a common means of communication known to nearly all speakers through the education system, there is little need to develop a confessional style based on individual dialects. While the potential of dialects is broad, as demonstrated by A. Sheptytskyi's epistle, their societal relevance is currently low or largely absent.

In the conclusions, it is noted that A. Sheptytskyi's epistle «To my beloved Hutsuls!» captures the essential features of the Hutsul dialect and stands as an important linguistic document of the early 20th c. The epistle demonstrates an expansion of the dialect's functional possibilities beyond its usual sphere.

Keywords: A. Sheptytskyi's epistle «To my beloved Hutsuls!», Hutsul dialect, vocalic system, consonantal system, dialectal inflection, dialect vocabulary.

Постановка проблеми. Сферою побутування діалектів як територіальних різновидів загальнонародної мови зазвичай є розмовний і художній стилі. Використання діалекту як системи в інших стилях можливе хіба що на етапі формування літературної мови на його основі. Унікальність послання митрополита А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!» полягає в тому, що воно написане гуцульським говором, тобто автор системно використав діалектні норми на всіх рівнях – фонетичному, лексичному, словотвірному, морфологічному. Оскільки на час написання згаданого твору гуцульський діалект не мав ознак переростання в кодифіковану систему для понаддіалектного, загальнонаціонального спілкування, то маємо випадок розширення його функційного спектру.

Мета дослідження – з'ясувати ступінь залучення діалектних норм до зазначеного конфесійного тексту. Досягненню поставленої мети слугуватиме виконання таких завдань: виявити фонетичні риси гуцульського діалекту в тексті послання; проаналізувати морфологічні особливості твору; охарактеризувати лексичний корпус досліджуваного джерела.

Огляд літератури та опис джерела. Мову творів А. Шептицького останнім часом досліджували, зокрема, С. Гірняк [Гірняк 2014] (ідеться про мовлення митрополита як елемент соціолекту галицької інтелігенції), Ю. Гулик, О. Левченко [Гулик і Левченко 2024] (твори Шептицького слугують

* Гнатюк Мирослава, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Національного університету «Львівська політехніка» (Львів, Україна); e-mail: myroslava.v.hnatiuk@lpnu.ua.

матеріалом для виокремлення електронних корпусних текстів). Попри те пастирський лист А. Шептицького «До моїх любих Гуцулів!» ще не був об'єктом комплексного лінгвістичного аналізу.

В українському мовознавстві гуцульському діалектові присвячено низку аналітичних досліджень та лексикографічних праць. Для аналізу мови пастирського листа А. Шептицького спиратимемося на дослідження гуцульського діалекту у фундаментальних працях таких діалектологів, як Ф. Жилко [Жилко 1955], Б. Кобилянський [Кобилянський 1928], В. Грещук [Грещук 2010], J. Janów [Janów 1928], а також на емпіричний матеріал, що його подають давніші та новіші діалектологічні словники, передусім «Гуцульські говірки» за редакцією Я. Закревської [Закревська 1997], «Гуцульські світи. Лексикон» авторства Н. Хобзей, Т. Ястремської та ін. [Гуцульські 2013], також «Тлумачний словник гуцульських говірок» П. Гавуки [Гавука 2017], «Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок» М. Шкрумеляка [Шкрумеляк 2016]. Згадані праці містять опис діалектних закономірностей (підтримуємо також термін *діалектна норма*), що слугуватимуть нам за орієнтир у дослідженні мови послання «До моїх любих гуцулів!» До речі, укладач «Тлумачного словника гуцульських говірок» (2017) П. Гавука серед інших причин, які спонукали його до праці над словником, називає й ту, що митрополит А. Шептицький написав пастирського листа гуцульським діалектом [Гавука 2017, с. 6].

На сьогодні маємо спроби перекладу діалектом Святого Письма, що також свідчить про розширення функціональних меж цього підвиду загальнонародної мови. Про мовно-культурне значення таких текстів ішлося в нашій доповіді на VI-й Міжнародній науковій конференції «Українська мова і сфера сакрального» [Гнатюк 2025].

Джерелом нашого дослідження є текст цього пастирського листа, уміщений у виданні творів митрополита А. Шептицького, що вийшло друком 1935 року [Твори 1935]. У наш час кілька видавництв («Discursus», «Брустури», «Артос») перевидали послання, однак із певними змінами. До прикладу, у тексті послання видавництва «Брустури» [Шептицький 2024] редактори частково осучаснили текст, додавши апостроф там, де його немає у виданні 1935 року. Також на сьогодні існує цілком адаптований до теперішніх граматично-правописних норм текст цього твору, що його здійснила Зорислава Ромовська й опублікував часопис «Місіонар» [До моїх 2025]. Осучаснені варіанти послання виконують передусім свою основну функцію – пастирську, однак мало надаються до мовознавчих студій. Пастирський лист «До моїх любих Гуцулів!» А. Шептицький написав 1900 року після відвідин вірних Косівського деканату. Відповідно до сучасних діалектологічних студій Косівський район Івано-Франківської області входить до ареалу гуцульського говору [Українська мова 2004]. Безперечно, духовний лідер вдався до гуцульського діалекту із пастирською метою – щоб бути ближче до народу, однак якби виражальні можливості говору до цього не надавалися, то він би його не використав. Варто зауважити, що на час появи цього пастирського листа А. Шептицького діалектом (передусім покутським, що має спільні риси з гуцульським) писали такі відомі письменники, як Василь Стефаник та Марко Черемшина, що могло мати опосередкований вплив на митрополита. Із наявної на той час культурної опозиції *язичіє* – *народна мова* А. Шептицький вибрав народність. Новаторство молодого очільника УГКЦ високо оцінив Іван Франко: «...замість заплісної псевдоцерковщини, якою промовляли його попередники, тобто дивоглядної мішанини церковнословянської лексики з новочасною морфологією, він пише свої листи чистою галицько-руською народною мовою, а декуди, прим., у голоснім посланні до гуцулів, не цурається промовляти навіть діалектом – річ, досі нечувана у наших церковних достойників» [Франко 1986, с. 378]. Можемо стверджувати, що послання А. Шептицького разом із художніми творами західноукраїнських літераторів сприяло пізнішому активному зацікавленню гуцульським діалектом з боку наддніпрянських письменників. До прикладу, «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського вийшли 1913 року, а «Гуцульські образки» Гната Хоткевича – 1923-го. Тут варто уточнити, що саму візитацію А. Шептицький здійснював ще в сані єпископа, проте на початку 1900 р. був висвячений на митрополита УГКЦ, тож титулування автора як єпископа чи митрополита однаково коректне.

У дослідженні терміни *діалект*, *говір*, *говірка* вжито як контекстуальні синоніми. Також синонімними в цій статті вважаємо назви *конфесійний стиль* / *релігійний стиль*. Богословський термін *пастирський*, що останнім часом активізувався в релігійному дискурсі [Термінологічно-правописний порадишник 2010], омонімічний до літературознавчого, уживаємо зі стилістичною метою як синонім до термінів *душпастирський*, *пастирський*.

Виклад основного матеріалу

1. Фонетичні риси гуцульського діалекту в посланні

1.1. *Вокалізм*. У системі вокалізму спостерігаємо такі визначальні риси гуцульського діалекту (за основу для порівняння беремо орфоепічні норми сучасної літературної мови):

- *є* замість *а*, *я*: *дочесне, ек, екби, екі, присєга, сповнєют, обіцєли, пієк (пияк)* тощо. Цю норму описано в усіх працях, присвячених гуцульському діалекту, її назагал послідовно вжито в посланні. Однак у слові *здоровя* такої заміни не сталося, можливо, через недогляд автора чи набирача тексту (*Самісте вигіли, шо ни жєлувавсми для Вас ані сил, ані здоровя*) [Твори 1935, с. 114]. Оскільки А. Шептицький не був носієм говору, то подібні мимовільні похибки цілком очікувані. Зазначимо, що П. Гавука подає цю лексему відповідно до наведеної вище закономірності – *здорує* [Гавука 2017, с. 130]. М. Шкрумеляк – з епентетичним *л* та нетиповим закінченням: *здоровлі* [Шкрумеляк 2016, с. 68]. Я. Закревська лексеми *здоровя* не наводить. У формах *ходьот, платьот, поправьот* очікуваними є закінчення *ходить, платєт, поправєт*, проте довідкові видання цих форм не подають, тож маємо прийняти їхню нормативність для гуцульського говору на основі тексту послання;

- *а* замість *і*: *в цалім (цілім)*;
- *и* замість *я*: *си (напр.: міні си видит)*;
- *и* замість *і*: *вид (від), гирша (гірша), жинці (жінці), у серци, дзвин*;
- *и* замість *е*: *типєр, ни волно, найнибезпєшніший, тиж (теж), міні (рідше – мені)*;
- *і* замість *и*: *ширий (ширий), шірє (шире), жієт, пієк (пияк), нечїстоти, глібоку (глибоку)*;
- *і* замість *е*: *насамперідь* (однак у тексті натрапляємо й на форму *передь*);
- *і* замість *а*: *шієтє (щастя), пожір (пожар)*;
- *и* замість *а*: *треби*;
- *е* замість *а*: *зделеку, делічько, удєрити (ударити)*;
- *ві-* замість *ви-* у префіксі: *вікажу, вірвати, вікорєнити*;
- у на місці етимологічного [о] (так зване *укання*): *уни, уна, зупсована*;
- редукція *о* в прийменнику до: *д'хаті, д'ний (до неї), д'жинці*;
- неповноголосся: *злотний*.

Попри послідовне вживання [й] у різних поєднаннях (*єк, екі, єго*), лексема *Єпископ* не набрала очікуваної фонетичної форми – *Єпископ*. Очевидно, для автора існували межі поширення діалектних особливостей на богословську лексику.

1.2. *Консонантизм*. Системи консонантизму в посланні притаманні такі риси:

- *г* замість *д*: *по тілі (по ділі), вигіли (виділи), шо негілі (щонєділі), тіти (діти)*;
- м'якість шиплячих у різних позиціях: *Син Чьоловічьий, чьитати, річь, жєлував, чєсом, хочю, найперішь, докончє, овєчьки, вічьне*. Однак назва релігійного поняття *Слово Боже* не отримала форми *Божє*, як слід було б очікувати (пор.: *докончє*). Можемо припустити, що автор свідомо уникав згуцульщення базових богословізмів (як і у випадку з терміном *Єпископ*);
- м'якість *р* у середині слова: *цєрькови*. До речі, послання засвідчує твердість кінцевого *р* (*настїр, вівчєр*), попри те, що м'який *р* у всіх позиціях є характерною фонетичною рисою гуцульського діалекту [Жилко 1955, с. 148];
- твердий *р*: *ратуйте (рятуйте), віратував (вирятував)*, але *рєтунок*. З огляду на закономірність «*є* замість *а*, *я*» перші дві лексеми мали б мати фонетичну форму *рєтуйте, вірєтував*. Натомість у тексті спостєрігаємо варіантність;
- *к* замість *т* перед *є*, *і*: *одно кіло (тіло)*;
- *ц* замість *ч* і навпаки: *ци (чи)*;
- тверді *с*, *ц*, *з* замість пом'якшєних: *працувати, шос (рідше шош), у серци, на кінци, цу (цю), усу (усю)*, але *скрізь (і я скрізь по Ваших горах шукав)* [Твори 1935, с. 116];
- *ш* замість *щ*: *шієтє (щастя), шє, шо (рідше – цо)*;
- твердий *л* замість м'якого: *волно, рєтелно, гуцулский*;
- *ф* замість *хв*: *пофалити*;
- *ин* замість *чн*: *сердєшно приймали, найнибезпєшніший*;
- *мн* замість *мл*: *земну (землю)(І тиму спустив на цу земну такий страшний дошь)* [Твори 1935, с. 118];
- відсутність подовження в ім. сер. роду: *жієтє, жієтю, говїнє, говїнєм*. Натомість подовження бачимо в орудному відм. однини слова *дошь* (дош): *дошиєм*;
- відсутність подовження в збірному множинному іменнику *брятя* (браття);
- м'який *д* замість твердого: *передь, насамперідь*;
- відсутність епентетичного *л* в дієслівних формах: *любю, робю*.

У тексті послання зауважуємо непослідовність уживання епентетичного *н*: *памєтка – памнєтаєтє*. М. Шкрумеляк наводить лексеми *памніть, памнітати* – із приставним *н* (цікаво, що на місці *а* тут маємо *і*, а не *є*, як у посланні та в інших джерелах) [Шкрумеляк 2016, с. 110]. П. Гавука подає кілька варіантів зазначеного слова: *пам'єтати, памєтка, пам'їтати, памнєтати, памнітає* – як із

епентетичним *н*, так і без нього [Гавука 2017, с. 190]. Я. Закревська подає із зазначеним коренем лише назву *Памнетна субота* – із епентетичним *н* [Закревська 1997, с. 144]. Тож наявність у тексті послання варіантів *паметка* – *памнетаєте* не є недоглядом автора, а відображенням варіантності слововжитку.

У-нескладове графічно в тексті відображено лише в середині слів – *криуду* (*кривду*), *гваут* (*гвалт*) *віуці* (*Єк добрий вівчер скрізь шукає віуці, шо пропала*) [Твори 1935, с. 116], хоч, як зазначають дослідники, це фонетичне явище є важливою рисою гуцульського говору [Українська мова 2004]. В абсолютному кінці слова графічно послідовно вжито *в* (*шукав, кликав, глипів*), але ми маємо справу не з фонетичною транскрипцією, тож у вимові, очевидно, побутувало *ў*.

Отже, фонетичних закономірностей гуцульського говору в тексті послання дотримано назагал послідовно. Певні відхилення від системи можемо пояснити або недоглядом автора/редактора, або існуванням варіантного слововжитку в діалекті. Також зауважено, що назви релігійних понять не оформлено відповідно до фонетичних норм гуцульського діалекту.

2. Морфологічні особливості послання

Пастирські листи за жанром належать до конфесійного стилю, що передбачає використання діалектизмів, зазвичай лексичних, натомість значний за обсягом (41 стор.) релігійний твір, написаний із дотриманням граматичних діалектних норм, це справді, як ми зазначали вище, нове на той час та й на сьогодні явище.

2.1. Іменник:

- закінчення *-ов* в орудному відм. однини ім. I відміни: *молитвов, вурдов*;
- закінчення *-и* в родовому відм. однини ім. III відміни: *св. Сповіди, любви*;
- паралельні закінчення *у/а* в ім. Закон: *Закона – Закону*;
- закінчення *-и* в місцевому відм. ім. I та II відмін: *на купівли, на земли, на кінци, в серци*;
- закінчення *-ови* в дав. відм. ім. II відміни твердої групи чол. роду: *робітникови*;
- закінчення *-єм* в ім. II відм. сер. роду: *говінєм*;
- чергування з нулем звука в род. відм. однини слова *любов*: *любви*;
- закінчення *-ий* у родовому відм. множинних іменників: *людий, дітий*.

У словах *христинин* (християнин), *христени* (християни) спостерігаємо словотвірну редукцію, а також згадану фонетичну закономірність (*є* замість *а, я*).

2.2. Прикметник:

- закінчення *-ов* в ор. відмінку одн. прикм. жің. роду: *гуршов є кара*;
- префікс *най-* у формі найвищого ступеня порівняння: *найвишші гори, найбириший гріх (найбільший)*;
- суфікси *-цк-, -ск-*: *гуцулский, люцкий, христенцкої (християнської)*.

2.3. Займенник:

- форми називного відм. вказівних займенників: *той (той), цес (цей), цесе (це)*. У непрямих відмінках спостерігаємо тверду основу цих займенників (*цу, усу*), а також окремих неозначених займенників (*єкімос*);

- закінчення *-ов* в ор. відм. особових і зворотного займенників: *мнов, собов, тобов*;
 - форми родового та давального відмінків займенника *він*: *єго, єму, до него, з него*;
 - редуковані форми займенників: *ми (мені), си (ся, собі) (серце ми си бє), за ні (за неї) (говорив за ні)*.
- У займеннику *кожний* спостерігаємо заміну *н* на *д* (*кождий*).

2.4. Дієслово:

- ствердіння *т* у закінченнях третьої особи одн.: *даст, заходит, видит, жіют, віховуют*;
- закінчення *-є* після шиплячих у 3 ос. одн.: *мішеє, кличе, хоче*;
- написання разом із дієсловами редукованих займенників *си, сте, сми*: *добиваєси, сподієси, любитиси, бралисте, проповідавси*. Щоправда, знаходимо в тексті й написання цих часток окремо або разом із займенниками й службовими словами: *серце ми си бє з радости; мініси видит, шо Вас усіх маю передь собов* [Твори 1935, с. 115]; *бисте могли чытати* [Твори 1935, с. 114];
- відсутність епентетичного *л*: *затємют, люблю, робю*;
- редукція дієслівних форм: *скау (скажу) (скау їм сегодне), кау (кажу), каут (кажуть)*;
- інфінітив на *-чі*: *остеречі*.

2.5. Прислівник:

- суфікс *-є* замість *-о*: *охотне, вірне (присєгу свою вірне тримают)*;
- специфічні словотвірні моделі: *делічько, найперішь*.

Цікаво: попри те, що префікс/частка *май* (*май делічько*) є однією з визначальних рис гуцульського діалекту, автор для творення найвищого ступеня порівняння як прикметників (прикладі наведено вище), так і прислівників використовує переважно префікс *най-*: *найперішь, найважніше*.

Отже, морфологічні риси гуцульського говору назагал відповідають описаним у наукових дослідженнях і поданим у словниках закономірностям, за винятком окремих, як-от творення найвищого ступеня порівняння прикметників і прислівників.

3. Лексичний корпус послання

3.1. *Власне діалектизми.* Питомі гуцульські слова в пастирському посланні відіграють важливу роль: саме вони є тими провідниками сенсів, закладених в інших пластах лексики, що фігурують у посланні. Редактори видання 1935 року подбали про тлумачення лексичних діалектизмів через систему зносок на кожній сторінці, у всьому посланні ми їх нарахували 90 (напр.: *ни збануйте (не гнівайтесь), найбириший гріх (найбільший), корнейтиси (вставайте), онь (аж), відоймити, габучьит, кібзу (нищить), у нехарі (нечистоті), банно, шіре, обопірно, хосенно*) Безперечно, з огляду на тенденцію занепаду територіальних діалектів для теперішнього читача, навіть для носія гуцульського говору, лексем, що потребують тлумачення, уже набагато більше.

Тим часом семантика деяких словосполук потребує знання історичного контексту. Наприклад, фраза *зачытані на горівку* стосується періоду боротьби УГКЦ з пияцтвом, коли залежні від алкоголізму люди присягали в церкві, що не питимуть більше горілки, а священники публічно зачитували цю присягу. До речі, як свідчать історичні факти, ця акція УГКЦ мала позитивні наслідки.

3.2. *Богословська/конфесійна лексика.* Відповідно до жанру твору назви богословських понять і релігійна лексика в посланні «До моїх любих гуцулів!» загалом представлені значною кількістю одиниць, з одного боку, і мають високу частотність уживання – з іншого. Серед найпоширеніших: *Бог, Слово Боже, Син Чоловічий, Добрий Пастир, загублена овечка, христинин (християнин), христени (християни), проповідавсми, набожність, згіршеня, грішник, блудство, Епископ, слугу Христового, св. Сповіді, св. Закону, Старий Закон, гріх нечистоти* тощо. Лексеми *Епископ, Слово Боже* не зазнали впливу говіркових норм, термін *згіршеня* адаптовано частково: відсутнє подовження, однак замість закінчення *-я* мало б фігурувати *-є – згіршенє*, тож спостерігаємо часткову адаптацію.

Щоправда, на рівні словотвору пояснити варіантність форманта *-ств/-цв* належністю/неналежністю слова до богословської лексики не вийде: *благословенцтво* і *блудство* належать до однієї словотвірної моделі й того самого стилю – релігійного, однак відрізняються суфіксами, тобто ступенем засвоєння в гуцульському діалекті. Причиною такого слововжитку традиційно може бути або недогляд, або вільне вживання формантів.

Натомість базове християнське поняття *Син Чоловічий* набуло цілком адаптованого вигляду, очевидно, через побутування в гуцульському діалекті складників назви поза релігійним контекстом.

У назві першого розділу послання – «Пам'ятка з канонічної візитації» – фіксуємо інтернаціоналізми (*канонічної візитації*), що ні етимологічно, ні функційно не могли належати до гуцульського діалекту. Також автор не міг (точніше, не бачив у цьому сенсу) замінити ці церковно-адміністративні терміни на говіркові синоніми. Отож тут спостерігаємо певні межі у використанні гуцульського діалекту у творах конфесійного стилю.

3.3. *Суспільно-політична лексика.* У пастирському листі А. Шептицький порушує низку суспільних проблем у житті гуцулів: шкільництво, господарювання, організація побуту тощо. Тож поза межами говору перебувають такі сполуки, як у *місцевій раді шкільній, за гуцулского гадуката*. Цікаво, що лексему *адвокат* автор подає вже фонетично «згуцульщеною», тож спостерігаємо явище адаптації нових одиниць до діалектної норми. Цікаво, що питомі діалектизми, зокрема фразеологізми, органічно вписуються в контекст, коли автор говорить про такий гріх, як корупція: *брати баршівне (хабар), за солені гроші людей дурити*.

А. Шептицький, безперечно, писав пастирський лист гуцульським діалектом не задля філологічного експерименту. Як зазначено вище, митрополит очікував від такого свого кроку більшого виховного, пасторального ефекту. Сьогодні, коли літературна українська мова є загальнонаціональним засобом спілкування і відома майже всім її носіям через систему середньої освіти, потреби в розвитку конфесійного стилю саме на базі окремих діалектів немає. Хоч межі можливостей діалектів досить широкі, як засвідчує випадок із посланням А. Шептицького, однак суспільна доцільність такого розширення сьогодні низька, а то й узагалі відсутня.

Висновки і пропозиції. Пастирський лист «До моїх любих гуцулів!» А. Шептицького фіксує основні риси гуцульського говору і є важливим мовним документом початку ХХ ст. Послання демонструє розширення можливостей побутування діалекту поза звичною сферою. Дослідження засвідчує, що богословська лексика мало зазнає адаптації до діалектних закономірностей.

Основними напрямками подальшого дослідження послання є такі: аналіз використаної правописної системи; характеристика синтаксису твору на предмет наявності книжних конструкцій; створення словника мови послання.

ЛІТЕРАТУРА

- Гавука, П. (2017). *Тлумачний словник гуцульських говірок*. Косів, 293 с.
- Гірняк, С. П. (2014). *Мовні особливості пастирських послань і морально-пастирських праць Митрополита Андрея Шептицького*. [У:] *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*, 76, 179–186.
- Гнатюк, М. В. (2025). *Тексти недільних Євангелій лемківським діалектом. Українська мова і сфера сакрального* : матеріали VI-ї Міжнародної наукової конференції (23–24 жовтня 2025 року). Київ. (у друку)
- Грещук, В. (2010). *Південно-західні діалекти в українській художній мові*. Івано-Франківськ, 309 с.
- Гулик, Ю. і Левченко, О. (2024). *Аналіз лінгвістичних особливостей пастирських послань Андрея Шептицького: перспективи корпусного дослідження*. [У:] *Матеріали конференції МЦНД*. Кривий Ріг, 350–352.
- До моїх любих гуцулів* (2025). URL: <https://misionar.in.ua/publish/apostolstvo/do-moyikh-lyubikh-gutsuliv/> (дата запиту: 21.09.2025).
- Жилко, Ф. Т. (1955). *Нариси з діалектології української мови*. Київ, 314 с.
- Закревська, Я. (ред.) (1997). *Гуцульські говірки*: Короткий словник. Львів, 232 с.
- Кобиланський, Б. В. (1928). *Гуцульський говір і його відношення до говору Покуття*. [В:] *Український діалектологічний збірник*. Київ, 1–82.
- Твори митрополита Андрея Шептицького. Пастирські послання до духовенства й вірних Станиславівської Епархії (1899–1904)* (1935). Львів, 114–155.
- Термінологічно-правописний порадник* (2010). URL: <https://poradnyk.ucu.edu.ua/theological-comments/pastoral/> (дата запиту: 21.09.2025).
- Українська мова. Енциклопедія* (2004). URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um176.htm> (дата запиту: 21.09.2025).
- Франко, І. (1986). *Соціальна акція, соціальне питання і соціалізм*. [У:] *Філософські праці*. Київ, 45, 377–400.
- Хобзей, Н., Ястремська, Т., Сімович, О. і Дидик-Меуш, Г. (2013). *Гуцульські світи. Лексикон*. Львів, 668 с.
- Шептицький, А. (2024). *До моїх любих гуцулів [послання]*. Львів, 96 с.
- Шкрумеляк, М. (2016). *Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок*. Івано-Франківськ, 176 с.
- Janów, J. (1928). *Z fonetytóg gwar huculskich*. [In:] *Symbolae gramaticae in honorem Joannis Rzewadowski*. Kraków, 2.

REFERENCES

- Navuka, P. (2017). *Tlumachnyi slovnyk hutsulskykh hovirok* [Explanatory dictionary of Hutsul dialects]. Kosiv, 293 s. (in Ukrainian)
- Hirniak, S. P. (2014). *Movni osoblyvosti pastyrskykh poslan i moralno-pastoralnykh prats Mytropolyta Andreia Sheptytskoho* [Language features of pastoral epistles and moral and pastoral works by the Metropolitan Andrey Sheptytsky]. [U:] *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*, 76, 179–186. (in Ukrainian)
- Hnatiuk, M. V. (2025). *Teksty nedilnykh Yevanhelii lemkyvskym dialektom* [Texts of Sunday Gospels in the Lemko dialect]. *Ukrainska mova i sfera sakralnoho* : materialy VI-yi Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (23–24 zhovtnia 2025 roku). Kyiv. (u druku) (in Ukrainian)
- Hreshchuk, V. (2010). *Pivdenno-zakhidni dialekty v ukrainskii khudozhnii movi* [Southwestern dialects in Ukrainian literary language]. Ivano-Frankivsk, 309 s. (in Ukrainian)
- Hulyk, Yu. i Levchenko, O. (2024). *Analiz lnhvistychnykh osoblyvostei pastyrskykh poslan Andreia Sheptytskoho: perspektyvy korpusnoho doslidzhennia* [Analysis of linguistic features in the pastoral letters of Andrey Sheptytsky: prospects for corpus research]. [U:] *Materialy konferentsii MTsND*. Kryvyi Rih, 350–352. (in Ukrainian)
- Do moikh liubyykh hutsuliv* [To my beloved Hutsuls] (2025). URL: <https://misionar.in.ua/publish/apostolstvo/do-moyikh-lyubikh-gutsuliv/> (data zapytu: 21.09.2025). (in Ukrainian)
- Zhylko, F. T. (1955). *Narysy z dialektolohii ukrainskoi movy* [Essays on the dialectology of the Ukrainian language]. Kyiv, 314 s. (in Ukrainian)
- Zakrevska, Ya. (red.) (1997). *Hutsulski hovirky: Korotkyi slovnyk* [Hutsul dialects: A brief dictionary]. Lviv, 232 s. (in Ukrainian)
- Kobylanskiy, B. V. (1928). *Hutsulskyi hovir i yoho vidnoshennia do hovoru Pokuttia* [The Hutsul dialect and its relationship to the Pokuttia dialect]. [V:] *Ukrainskyi diaktolohichniy zbirnyk*. Kyiv, 1–82. (in Ukrainian)
- Tvory mytropolyta Andreia Sheptytskoho. Pastyrski poslannia do dukhovenstva y virnykh Stanislavivskoi Eparkhii (1899–1904)* [Works of Metropolitan Andrey Sheptytsky. Pastoral letters to the clergy and faithful of the Stanislaviv Diocese (1899–1904)] (1935). Lviv, 114–155. (in Ukrainian)
- Terminolohichno-pravopysnyi poradnyk* [Terminology and spelling guide] (2010). URL: <https://poradnyk.ucu.edu.ua/theological-comments/pastoral/> (data zapytu: 21.09.2025). (in Ukrainian)
- Ukrainska mova. Entsyklopediia* [Ukrainian language. Encyclopedia] (2004). URL: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um176.htm> (data zapytu: 21.09.2025). (in Ukrainian)
- Franko, I. (1986). *Sotsialna aktsiia, sotsialne pytannia i sotsializm* [Social action, social issues and socialism]. [U:] *Filosofski pratsi*. Kyiv, 45, 377–400. (in Ukrainian)
- Khobzei, N., Yastremska, T., Simovych, O. i Dydyk-Meush, H. (2013). *Hutsulski svity. Leksykon* [Hutsul worlds. Lexicon]. Lviv, 668 s. (in Ukrainian)
- Sheptytskyi, A. (2024). *Do moikh liubyykh hutsuliv [poslannia]* [To my beloved Hutsuls [message]]. Lviv, 96 s. (in Ukrainian)
- Shkrumeliak, M. (2016). *Tlumachnyi slovnyk-dovidnyk hutsulskykh hovirok* [Explanatory dictionary-reference book of Hutsul dialects]. Ivano-Frankivsk, 176 s. (in Ukrainian)
- Janów, J. (1928). *Z fonetytóg gwar huculskich* [From the phonetics of Hutsul dialects]. [In:] *Symbolae gramaticae in honorem Joannis Rzewadowski*. Kraków, 2. (in Polish)

Подано до редакції 25.09.2025 року
Прийнято до друку 17.10.2025 року